

NAKLADATELSKÁ ČINNOST ČESKÝCH A MORAVSKÝCH KNIHOVEN OČIMA AKVIZITÉRA

Aleš Brožek, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

Ten, kdo pravidelně sleduje roční výkazy o neperiodických publikacích sestavované Národní knihovnou ČR pro Český statistický úřad¹, si určitě všiml, že navzdory věku elektronického publikování každoročně přibývá počet vydaných knih a brožur v papírové formě. Jestliže za rok 2005 zaznamenala Národní knihovna ČR 15 350 titulů knih a brožur, v roce 2006 to bylo již 17 019 a loni dokonce 18 029 titulů knih a brožur².

Nejen akvizitéry, ale i ostatní knihovníky by mohlo zajímat, jak si v daném období vedly české a moravské knihovny. Některé mají vydavatelskou činnost uvedenu ve své zřizovací listině, například Městská knihovna v Praze v bodě 6 části III³ a Knihovna Kroměřížska v bodě 13 článku 3⁴, jiné jako například Městská knihovna Antonína Marka v Turnově ji ve zřizovací listině⁵ nezmiňují. Všechny uvedené knihovny však mají něco společného – vydávají zajímavé publikace.

Kolik titulů vydaných nákladem českých a moravských knihoven spatřilo světlo světa v letech 2005 až 2008, se zhruba dozvíme nejlépe hledáním v Souborném katalogu České republiky. Kupodivu počet „knihovnických“ titulů nemá sice stoupající tendenci jako v případě počtu titulů vydaných v ČR bez ohledu na typ nakladatele, ale ani klesající. Souborný katalog ČR totiž vykázal na konci června 2008 219 titulů vydaných knihovnami s vročením 2005, 224 titulů s vročením 2006, 164 titulů s vročením 2007 a zatím 28 titulů s letošním vročením (omezíme-

---

1. http://www.nkp.cz/pages/page.php3?navez=Neperiodicke_publicace&submenu3=26

2. Srovnej komentáře k těmto údajům na <http://www.gasset.cz/cz/index.php?page=novinky/21> či na http://www.institutumeni.cz/index.php?cmd=page&id=49&news_id=4153

3. <http://www.mlp.cz/doc/zrulist.pdf>

4. <http://www.knihkm.cz/cz/knihovna/zrizovaci-listina/5.html>

5. <http://www.knihovna.turnov.cz/zrizulist.pdf>

li hledání jen na knihy a brožury). Lze tedy hovořit, že se zhruba na jednom procentu všech publikací vydávaných v České republice podílely české a moravské knihovny. Není to číslo zanedbatelné, bereme-li v úvahu, že vydávání neperiodických i periodických publikací určitě nepatří mezi hlavní činnosti knihoven.

Rozborem údajů ze Souborného katalogu ČR lze stanovit pořadí knihoven podle počtu vydaných publikací. Z **tabulky 1**, jež uvádí 58 knihoven, které zveřejnily od roku 2005 alespoň dvě publikace, vyčteme, že největším nakladatelem je Národní knihovna České republiky před Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem (ta však toho dociluje především díky spolupráci se Severočeským klubem spisovatelů než vlastními publikacemi) a Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje, což jsou velké knihovny mající nesrovnatelně větší finanční a personální možnosti než menší knihovny. Proto především 4. až 5. místo příbramské knihovny (a 8. až 10. místo břeclavské a znojemské knihovny) si zaslouží uznání. Za pozornost stojí i fakt, že během sledovaného období 3,5 roku 27 knihoven vydalo jednu publikaci. Jednalo se o knihovny v Berouně, Čáslavi, České Lípě, Holešově, Jaroměřicích nad Rokytnou, Kopřivnici, Kostelci nad Orlicí, Lipníku nad Bečvou, Litvínově, Mostě, Náchodě, Nové Pace, Novém Městě nad Metují, Písku, Plzni (městská knihovna), Poličce, Rokycanech, Rýmařově, Svitavách, Šumperku, Trutnově, Valašském i Velkém Meziříčí, Vrbnu pod Pradědem, Zábřehu na Moravě, Žatci a o Knihovnu Václava Havla. Tudíž by měly figurovat i v Adresáři nakladatelů ČR, tedy v databázi NAK. Ta však uvádí pouze 75 knihoven. Z 85 knihoven, které publikovaly v posledních 42 měsících, v ní nenajdeme z těch, co více publikují, např. knihovnu v Brandýse nad Labem a Českém Těšíně.

Národní knihovna ČR	110
Severočeská vědecká knihovna v Ústí n.L.	46
Studijní a vědecká knihovna v Plzni	41
Knihovna J.Drdy v Příbrami	39
Moravská zemská knihovna	39
Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně	27
Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové	18
Krajská vědecká knihovna v Liberci	15
MěK v Břeclavi	15
MěK ve Znojmě	15
Macanova knihovna v Praze	14
Vědecká knihovna v Olomouci	14
Jihočeská věd. knihovna v Č. Budějovicích	12

MěK v Děčíně	11
Krajská knihovna v Karlových Varech	9
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	9
Krajská knihovna Vysočiny v Havl. Brodě	8
Knihovna AV ČR	8
MěK v Rožnově p. Radhoštěm	8
Národní lékařská knihovna v Praze	8
Knihovna BBB v Uh. Hradišti	7
Knihovna K. Dvořáčka ve Vyškově	7
Knihovna Kroměřížska	7
Knihovna města Olomouce	7
Knihovna V. Čtvrтка v Jičíně	6
Krajská knihovna v Pardubicích	6
MěK v Lounech	6
MěK v Rychnově n. Kněžnou	6
MěK v Českém Těšíně	5
MěK v Praze	5
Státní technická knihovna v Praze	5
Geogr. knihovna PřF UK Praha	4
Knihovna J. Mahena v Brně	4
Knihovna M.J.Sychry ve Žďáru n.S.	4
MěK v Havířově	4
MěK v Jaroměři	4
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	4
Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně	3
MěK v Holešově	3
MěK v Klatovech	3
MěK v Rakovníku	3
MěK ve Varnsdorfu	3
Knihovna Jablunkov	2
Knihovna Dr.E.Bořického v Milíně	2
Knihovna E. Petišky v Brandýse n.L.	2
Knihovna města Mladá Boleslav	2
Knihovna OHH EÚ AV ČR v Praze	2
MěK A. Marka v Turnově	2
MěK v Hluku	2
MěK v Jihlavě	2
MěK v Prachaticích	2
MěK v Prostějově	2
MěK v Sedlčanech	2

MěK v Semilech	2
MěK ve Velkém Meziříčí	2
Strahovská knihovna v Praze	2
Šmidingerova knihovna ve Strakonících	2
UK Západočeské univerzity v Plzni	2

Tab. 1 Pořadí knihoven podle počtu vydaných publikací

Pokud by všechny knihovny zasílaly povinné výtisky do Národní knihovny ČR, do Moravské zemské knihovny v Brně, do Vědecké knihovny v Olomouci a odevzdávaly příslušný exemplář do krajské knihovny ve svém regionu, měl by se počet titulů v prvních třech knihovnách blížit počtu titulů v Souborném katalogu ČR. Skutečnost je však jiná, jak ukazuje **tabulka 2**, pro niž jsme údaje získali prohledáváním online katalogů českých knihoven, pokud to jednotlivé elektronické katalogy umožňovaly.

Dotaz byl vytvořen tak, že se měly najít záznamy, které v poli „Nakladatel“ obsahovaly slovo knihovna, a do pole „Rok vydání“ se postupně vepisoval údaj 2005, 2006, 2007 a 2008. Aby byly výsledky pokud možno srovnatelné, omezovalo se vyhledávání na druh dokumentu „knihy“. Nalezené záznamy se vizuálně kontrolovaly a výsledek se zpřesňoval např. vyškrtnutím publikací vydaných v jiném roce (v případě hledání v katalogu VK v Olomouci) nebo publikací vydaných univerzitami (v případě hledání v katalogu SVK v Kladně).

Katalog	2005	2006	2007	2008	Součet
Souborný katalog ČR	219	224	164	28	635
Česká národní bibliografie	106	110	83	19	318
Národní knihovna ČR (katalog NKC)	105	106	77	16	304
NK ČR - Knihovnický institut	87	91	109	16	303
SVK v Ústí n.L.	95	92	77	8	272
Vědecká knihovna v Olomouci	96	87	71	17	271
Moravská zemská knihovna	86	79	61	16	242
SVK v Kladně	59	59	48	9	175
KVK v Liberci	65	66	30	7	168
SVK Plzeňského kraje v Plzni	50	56	40	9	155
SVK v Hradci Králové	47	57	36	5	145
KK F. Bartoše ve Zlíně	32	41	27	2	102
Knihovna Národního muzea	44	43	2	0	89

KK v Pardubicích	36	32	14	5	87
JVK v Č. Budějovicích	24	33	21	5	83
KK Vysočiny v Havl. Brodě	19	24	24	0	67
Památník národního písemnictví	25	19	19	1	64
MěK v Břeclavi	19	28	12	4	63
Knihovna J. Drdy v Příbrami	20	22	9	0	51
KK v Karlových Varech	6	19	15	0	40
Knihovna města Plzně	9	9	10	0	28
Knihovna J. Mahena v Brně	9	7	5	1	22
Knihovna města Olomouce	6	8	5	0	19
Parlamentní knihovna v Praze	5	3	1	0	9

Tab. 2 **Počet titulů publikací vydaných knihovnami v elektronických katalozích**

I přes uvědomování si reality, že počet titulů v Souborném katalogu ČR bude vždy větší než v katalozích jednotlivých knihoven, je překvapivé, že v katalogu NKC Národní knihovny není ani 50 procent titulů Souborného katalogu ČR. (Poměrně velký počet záznamů v katalogu Knihovnického institutu NK ČR lze přičíst faktu, že zaznamenává i elektronické zdroje na internetu.) Relativně nízký počet záznamů v bázích havlíčkobrodské a karlovarské knihovny lze vysvětlit skutečností, že knihovny v jejich regionu nevydávají velký počet publikací a o knihovnickou produkci z jiných regionů tyto dvě knihovny nemají asi ani zájem. Karlovarská knihovna tak má paradoxně méně titulů vydaných českými knihovnami než příbramská knihovna, která za relativně dobrý výsledek vděčí svým vlastním publikacím. Mimořádně nízký počet titulů s letošním vrocením v katalozích některých knihoven v době, kdy vstupujeme do druhé poloviny roku 2008, může naznačovat personální problémy v katalogizačních odděleních.

Z knihoven, které dostávají zdarma pouze regionální publikace a ostatní produkci musí dokupovat, vyčnívá díky velkému počtu publikací knihoven ústecká knihovna (ta ve zkoumaném období zařadila do fondu a nabídla svým uživatelům dokonce o 30 titulů více než MZK s právem povinného výtisku) a SVK v Kladně. Neočekávaný je i poměrně značný rozdíl mezi počtem publikací vydaných knihovnami v katalozích Národní knihovny ČR, Moravské zemské knihovny v Brně a Vědecké knihovny v Olomouci, tedy knihoven, které mají nárok na povinné výtisky. Kdyby knihovny dodržovaly zákon č. 37/1995 Sb., vy-

hlášku MK ČR č. 156/2003 Sb. a další předpisy⁶, výsledek v tabulce 2 by určitě byl odlišný. Publikace vydané knihovnami se do fondů knihoven, které mají nárok na celostátní nebo regionální povinný výtisk, dostávají tedy nejen tou nejjednodušší cestou, tj. zasláním nebo předáním knihy nakladatelem, ale často musí akvizitér detektivně pátrat a volit různé metody, o nichž se podrobněji zmiňuje např. referát kolegyně J. Lichtenbergové.

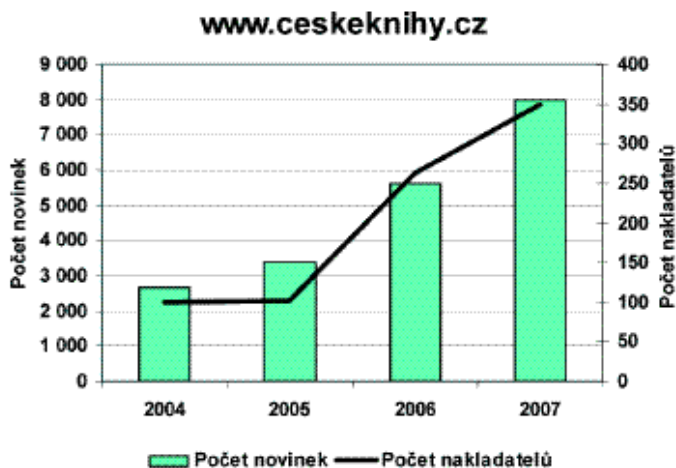
Protože by o publikace vydané knihovnami mohly mít zájem nejen knihovny, na které se vztahují výše uvedené legislativní předpisy, ale i další knihovny, ba i soukromí zájemci, neměla by se podceňovat forma nabídkové (ohlašovací) povinnosti. Z paragrafu 4 zákona č. 37/1995 Sb. vyplývá, že nakladatelé jsou povinni písemně nabídnout ke koupi knihovnám uvedeným ve vyhlášce MK ČR č. 156/2003 Sb. jeden výtisk neperiodické publikace, a to do 30 dnů od jejího vydání. Některé publikující knihovny to řeší zasláním dopisu nebo e-mailu, což však pro akvizitéry není nejlepší řešení, protože zpracování takových sdělení je administrativně dost náročné. Problémem při následném objednávání je fakt, že množství údajů v dopisech a e-mailech je mnohdy nedostatečné a jejich kvalita někdy nízká. Akvizitěři proto již od chvíle přijetí zákona v roce 1995 usilovali o to, aby nakladatelé plnili nabídkovou (ohlašovací) povinnost poskytnutím údajů o vycházející produkci do periodik určených pro informování knihkupců i veřejnosti. Takovým periodikem byly dříve Nové knihy, v současnosti je to týdeník Knihy, bibliografická příloha Nové knihy týdeníku Literární noviny a čtrnáctideník Knižní novinky.

Akvizitěři podporovali rovněž snahy producentů databází, aby vznikla centrální databáze s údaji o nově vycházející knižní produkci. Zdá se, že řešením by mohla být databáze vydaných titulů České knihy⁷. Svaz českých knihkupců a nakladatelů ji buduje od roku 2004, takže počáteční „dětské nemoci“ byly už vycytlány. Údaje o nově vydaných publikacích si mohou ukládat do báze České knihy nakladatelé sami a neplatí za to žádný poplatek. Navíc výstup z databáze v případě nakladatelů, kteří mají se SČKN uzavřenu smlouvu o plnění nabídkové povinnosti (v případě volného místa i tituly ostatních nakladatelů), se automaticky dostává do tištěného čtrnáctideníku Knižní novinky, takže i osoby, které nemají přístup k internetu a jsou zvyklé na tradiční papírovou formu, se o nových knihách dozvědí.

---

⁶ Jejich text přehledně uvádí web Národní knihovny ČR na http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=weba_pv.html

⁷ www.ceskeknihy.cz

Obr. 1

Počet novinek i nakladatelů, jak ukazuje **obr. 1**, rok od roku v bázi České knihy stoupá. Na konci června 2008 mělo sice smlouvu se svazem uzavřeno jen asi 350 nakladatelů, ale celkový počet nakladatelů přispívajících do báze je již přes 700. Někteří z nich hlásí publikace sporadicky, jiní jsou však velmi pilní a formulář vystavený na webu vyplňují velmi detailně.

Knihovna	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Celkem
Knihovna J. Drdy v Příbrami	4	0	7	9	6	0	26
Vědecká knihovna v Olomouci	1	5	5	3	5	1	20
SVK v Ústí nad Labem	0	0	2	6	7	2	17
KK F. Bartoše ve Zlíně	0	1	0	2	5	0	8
Národní knihovna ČR	0	0	0	3	0	0	3
SVK v Kladně	0	0	0	0	1	0	1
MZK v Brně	0	0	0	0	0	0	0

Tab. 3 Přispívání knihoven do databáze České knihy

Jak ukazuje **tabulka 3**, z českých a moravských knihoven využívá tento způsob plnění nabídkové (ohlašovací) povinnosti pouze osm knihoven, a to ještě dost výběrově, porovnáme-li počet nahlášených titu-

lů do báze České knihy s počtem titulů uvedených v tabulce 1. Vyplnění formuláře přitom netrvá déle než několik minut a není nutné vepsat údaje do všech rubrik (**obr. 2**). Povinným údajem je jen název, anotace, datum vydání a ISBN. Požadavek uvedení ISBN by mělo nutit nakladatele, aby požádali Agenturu ISBN v Národní knihovně ČR o přidělení identifikátoru. Je zarážející, že ze 75 knihoven, o kterých agentura ví, že publikují, uvádí je v bázi NAK, plná polovina (38) si dosud o identifikátor nepožádala! Přitom registrace v agentuře je bezplatná.

Obr. 2

Vhodné je připojit soubor s naskenovanou obálkou, i když ta je reprodukována v Knižních novinkách jen po zaplacení určité částky. Na webu je však viditelná a lze ji stáhnout pro využití v elektronickém katalogu knihovny. Také se vyplatí psát výstižně anotaci o publikaci, protože ji mohou některé knihovny využít.

I když ve většině knihoven to není akvizitér, kdo by měl zasílat povinné výtisky do příslušných knihoven a plnit nabídkovou (ohlašovací) povinnost vůči knihovnám, věřím, že tento příspěvek nebude akvizitéry jen mlčky vyslechnut. Doufám, že budou účinně působit na své kolegy, kteří mají na starost distribuci a propagaci „knihovnických“ publikací, a že se situace brzy výrazně zlepší.